

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
DROHOBYCH IVAN FRANKO STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY
YOUNG SCIENTISTS COUNCIL

ISSN 2308-4855 (Print)
ISSN 2308-4863 (Online)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ГУМАНІТАРНИХ НАУК:

**Міжвузівський збірник наукових праць молодих
вчених Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка**

HUMANITIES SCIENCE CURRENT ISSUES:

**Interuniversity collection of Drohobych
Ivan Franko State Pedagogical University
Young Scientists Research Papers**

ВИПУСК 29. ТОМ 2
ISSUE 29. VOLUME 2

Видавничий дім
«Гельветика»
2020

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(протокол № 8 від 18.06.2020 р.)*

Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомя]. – Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2020. – Вип. 29. Том 2. – 274 с.

Видання розраховане на тих, хто цікавиться питаннями розвитку педагогіки вищої школи, а також філології, мистецтвознавства, психології.

Редакційна колегія:

Пантюк М.П. – головний редактор, доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Душний А.І.** – співредактор, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка), член-кореспондент (Міжнародна академія наук педагогічної освіти); **Дмитрів І.І.** – відповідальний секретар, кандидат філологічних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Андрєєв В.М.** – доктор історичних наук, професор, (Київський університет імені Бориса Грінченка); **Бермес І.Л.** – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри (Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка); **Галів М.Д.** – кандидат педагогічних наук, доцент, (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Галик В.М.** – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Гжесяк Ян** – доктор габілітований, надзвичайний професор кафедри (Державна вища професійна школа); **Гриценко Г.З.** – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Дутчак В.Г.** – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника); **Засць В.М.** – кандидат мистецтвознавства, заступник декана факультету народних інструментів (Національна музична академія України імені Петра Чайковського); **Зимомя І.М.** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри (Ужгородський національний університет); **Іванишин П.В.** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Квас О.В.** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач (Львівський національний університет імені Івана Франка); **Корсак Р.В.** – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри (Ужгородський національний університет); **Масненко В.В.** – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри (Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького); **Мафтин Н.В.** – доктор філологічних наук, професор (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника); **Мацьків П.В.** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Медведик Ю.Є.** – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри (Львівський національний університет імені Івана Франка), професор кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Невмержицька О.В.** – доктор педагогічних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Оршанський Л.В.** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Павлак Мірослав** – д. габ. з філології, професор, ректор Державної вищої професійної школи в Коніні (Польща); **Пагута М.В.** – кандидат педагогічних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Пантюк Т.І.** – доктор педагогічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Петренко О.М.** – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Печарський А.Я.** – доктор філологічних наук, професор (Львівський національний університет імені Івана Франка); **Синкевич Н.Т.** – кандидат мистецтвознавства (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Ситник О.М.** – доктор історичних наук, доцент, завідувач кафедри (Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького); **Сташевська І.О.** – доктор педагогічних наук, професор, проректор з навчальної роботи (Харківська державна академія культури), заслужений діяч мистецтв України, академік (Міжнародна академія наук педагогічної освіти); **Сташевський А.Я.** – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри (Харківська державна академія культури), заслужений діяч мистецтв України, академік (Міжнародна академія інформатизації); **Степик Ю.О.** – доктор історичних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Стреначікова Марія** – доктор наук (doc. CSc., PhD.), (Академія мистецтв у Банській Бистриці); **Тельбак В.П.** – кандидат історичних наук, доцент (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка); **Чик Д.Ч.** – доктор філологічних наук, доцент (Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка); **Янишин Б.М.** – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник (Інститут історії України НАН України); **Яремчук В.П.** – доктор історичних наук, професор (Національний університет «Острозька академія»)

Рецензенти:

Астаф'єв О.Г. – д.філол.н., проф. каф. теорії літ., компаратив. і літ. тв. ІФ КНУ ім. Т. Шевченка; **Падалка Г.М.** – д.пед.н., проф. каф. ф-но вик. та худ. культ. ІМ НПУ ім. М. Драгоманова; **Скотна Н.В.** – д.філос.н., проф., зав. каф. практ. психол., ректор ДДПУ ім. І. Франка.

Збірник індексується в міжнародній базі даних Index Copernicus International.

На підставі наказу Міністерства освіти і науки України № 6143 від 28.12.2019 р. (додаток 4) журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі педагогічних наук (011 – Освітні, педагогічні науки, 012 – Дошкільна освіта, 013 – Початкова освіта, 014 – Середня освіта (за предметними спеціалізаціями), 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями), 016 – Спеціальна освіта).

На підставі наказу Міністерства освіти і науки України № 409 від 17.03.2020 р. (додаток 1) журнал внесений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі філологічних наук (035 – Філологія) та у галузі культури і мистецтва (022 – Дизайн, 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація, 024 – Хореографія, 025 – Музичне мистецтво, 026 – Сценічне мистецтво, 027 – Музеєзнавство, пам'яткознавство, 028 – Менеджмент соціокультурної діяльності).

Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка» Серія КВ № 19906-9706Р від 14.05.2013 р.

Усі електронні версії статей збірника оприлюднюються на офіційному сайті видання
www.aphn-journal.in.ua

Редакційна колегія не обов'язково поділяє позицію, висловлену авторами у статтях, та не несе відповідальності за достовірність наведених даних та посилань.

Засновник і видавець – Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка,
співзасновники Ільницький В.І., Душний А.І., Зимомя І.М.

Адреса редакції: Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, обл. Львівська, 82100. тел.: (03244) 1-04-74,
факс: (03244) 3-81-11, e-mail: info@aphn-journal.in.ua

© Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 2020
© Пантюк М.П., Душний А.І., Зимомя І.М., 2020

Recommended for publication
by Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University Academic Council
(protocol No 8 from 18.06.2020)

Humanities science current issues: Interuniversity collection of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University Young Scientists Research Papers / [editors-compilers M. Pantyuk, A. Dushnyi, I. Zymomrya]. – Drohobych: Publishing House „Helvetica”, 2020. – Issue 29. Volume 2. – 274 p.

The publication is intended for those who is interested in the High School Pedagogics and psychology, philology, art development.

Editorial board:

M. Pantyuk – Editor-in-Chief, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vice-Rector for Scientific Work (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical); **A. Dushnyi** – Co-Editor, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Department (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University), Corresponding Member (International Academy of Pedagogical Education); **I. Dmytriv** – Corresponding Secretary, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **V. Andrieiev** – Doctor of History, Professor (Kyiv Grinchenko University); **I. Bermes** – Doctor of Arts, Professor, Head of the Department (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **M. Haliv** – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **V. Halyk** – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Senior Lecturer at the Department (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **J. Gzhesiak** – Dr. Gab., Associate Professor (Konin Higher Secondary School of Education); **H. Hrytsenko** – Candidate of Historical Sciences (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **V. Dutchak** – Doctor of Arts, Professor, Head of the Department (Vasyl Stefanyk Precarpathian National University); **V. Zaiets** – Candidate of Art Studies, Deputy Dean of the Faculty of Folk Instruments (National Music Academy of Ukraine named after Peter Tchaikovsky); **I. Zymomria** – Doctor of Philology, Professor, Head of the Department (Uzhgorod National University); **P. Ivanyshyn** – Doctor of Philology, Professor, Head of the Department (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **O. Kvas** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department (Higher School of Ivan Franko National University of Lviv); **R. Korsak** – Doctor of Historical Sciences, Professor, Head of the Department (Uzhhorod National University); **V. Masnenko** – Doctor of History, Professor, Head of the Department (Bogdan Khmelnytsky Cherkasy National University); **N. Maftyn** – Doctor of Philology, Professor (Vasyl Stefanyk Precarpathian National University); **P. Matskiiv** – Doctor of Philology, Professor, Head of the Department (Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University); **Y. Medvedik** – Doctor of Arts, Professor, Head of the Department (Ivan Franko National University of Lviv), Professor of the Department (Drohobych State Pedagogical University); **O. Nevmerzhytska** – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor (General Pedagogy and Preschool Education of Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **L. Orshanskyi** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department (Ivan Franko State Drohobych Pedagogical University); **M. Pawlak** – Dr. habil. in Philology, Professor (Poland); **M. Pahuta** – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (Ivan Franko State Pedagogical University); **T. Pantiuk** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **O. Petrechko** – Doctor of History, Professor, Head of the Department (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **A. Pecharskyi** – Doctor of Philological Sciences, Professor (Lviv National University); **N. Synkevych** – Candidate of Arts (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **O. Sytnyk** – Doctor of History, Associate Professor, Head of the Chair (Bogdan Khmelnytskyi State Pedagogical University); **I. Stashevskia** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vice-Rector (Academic Affairs of Kharkiv State Academy of Culture), Honored Worker of Arts of Ukraine, Academician (International Academy of Pedagogical Education); **A. Stashevskiyi** – Doctor of Arts, Professor, Head of the Department (Kharkiv State Academy of Culture), Honored Worker of Arts of Ukraine, Academician (International Academy of Informatization); **Y. Stetsyk** – Doctor of Historical Sciences, Associate Professor (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **M. Strenachikova** – Doctor of Science (Doc. CSc., PhD.), (Academy of Arts in Banská Bystrica); **V. Telvak** – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor (Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University); **D. Chyk** – Doctor of Philology, Associate Professor, (Taras Shevchenko Kremenets Regional Humanities and Pedagogical Academy); **B. Yanyshyn** – Candidate of Historical Sciences, Senior Research Associate (Institute of History of Ukraine of the NAS of Ukraine); **V. Yaremchuk** – Doctor of History, Professor (Ostroh Academy National University)

Reviewers:

O. Astafjev – Doctor of Philology, Professor of Literature Theory, Comparative Literature and Literary Work Department of Philology Institute Kyiv of ational Taras Shevchenko University; **H. Padalka** – Doctor of Education, Professor of piano performance and artistic culture Department of Art Institute National Pedagogical Dragomanov University; **N. Skotna** – Doctor of Phylosophy, Professor, Head of Applied Psychology Department, Rector of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University.

The collection is included in such international databases as Index Copernicus International.

According to the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine as of 28.12.2019 No 6143 (annex 4), the journal is included in the List of scientific professional editions of Ukraine (category “B”) on pedagogical sciences (011 – Educational, pedagogical sciences, 012 – Pre-school education, 013 – Primary education, 014 – Secondary education (subject specialization), 015 – Professional education (in the field of specializations), 016 – Special education).

According to the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine as of 17.03.2020 № 409 (annex 1), the journal is included in the List of scientific professional editions of Ukraine (category “B”) on philological sciences (035 – Philology) and culture and arts (022 – Design, 023 – Fine arts, decorative arts, restoration, 024 – Choreography, 025 – Musical arts, 026 – Performing art, 027 – Museum and monument studies, 028 – Management of socio-cultural activities).

Print media registration certificate «Humanities science current issues: Interuniversity collection of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University Young Scientists Research Papers» series KV № 19906-9706P dd. 14.05.2013.

All electronic versions of articles in the collection are available on the official website edition
www.afhn-journal.in.ua

Editorial board do not necessarily reflect the position expressed by the authors of articles,
and is not responsible for the accuracy of these data and references.

Founder and Publisher – Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University,
co-founders V. Ilnytskyi, A. Dushnyi, I. Zymomrya.

Editorial address: Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, Ivana Franka str., 24, Drohobych, Lviv region,
82100. tel.: (03244) 1-04-74, fax: (03244) 3-81-11, e-mail: info@afhn-journal.in.ua

© Drohobych State Ivan Franko
Pedagogical University, 2020
© M. Pantyuk, A. Dushnyi, I. Zymomrya, 2020

ЗМІСТ

МОВОЗНАВСТВО. ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Іванна ДЕВДЮК. Екзистенційний дискурс як предмет літературної компаративістики: теоретико-методологічний аспект.....	4
Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ. Теорія постпостмодерністського британського роману: систематизація відмінностей.....	10
Роксолана ЖАРКОВА. Жіноче письмо і жіноче «Я»: інтерпретація ізольованості та проблема рецепції.....	17
Оксана ЗГУРСЬКА. Порушення хронологічної послідовності у романі У. С. Моєма «Розмальована завіса».....	23
Анна ЗІНІНСЬКА. Особливості синтаксичної структури імперативів у ранньоновонанглійський період.....	27
Наталя ІВАНИЦЬКА, Ніна ІВАНИЦЬКА. Дієслівна синтагматика наукової мови: зіставний аспект.....	34
Петро ІВАНИШИН, Віра КОЗАЧОК. Основні елементи шевченкознавчої герменевтики Леоніда Білецького: методологічні аспекти.....	41
Марина КАМІНСЬКА, Інна ЗАБУЖАНСЬКА. Комунікативна природа імпліцитної негативної оцінки.....	47
Ольга КИРИЛЮК. Структура асоціативно-семантичного поля «ворог» у дискурсі інформаційної війни.....	53
Тамара КИРПИТА. Джеймс Стівенс і Станіслав Вінценз: історично-художні паралелі.....	59
Анастасія КІНАЩУК. Модель концепту ірраціональності (на матеріалі української, англійської та німецької мов).....	67
Михайло КОВАЛЬЧУК. Складні речення зі співвідносним особовим займенником як різновид конструкцій перехідного типу зв'язку між паратаксистом та гіпотаксистом у сучасній українській мові.....	75
Юлія КОВАЛЬЧУК. Пейзажі рідного села у творчості Максима Рильського.....	80
Інна КОЗУБАЙ, Анна ХАДЖИ. Лінгво-семантичні особливості використання прецедентних імен у структуруванні американських реп-пісень.....	87
Анна КОЛІСНИЧЕНКО. Міфологічний код творів Гарта Крейна.....	92
Євгенія КОРНІСЛАЄВА. Прагматичні характеристики рекламного дискурсу (на матеріалі журналу “The Economist”).....	97
Тетяна КРИСЕНКО, Тетяна СУХАНОВА. Навчання аудіювання іноземних студентів під час позааудиторної роботи.....	104
Анастасія КУЗЬМЕНКО. Характер модальності євроанглійських пісенних текстів.....	109
Інна ЛІВИЦЬКА. Семіотичне моделювання фемінності в епістолярному романі Анни Бронте «Незнайомка з Уайлдфел-Холлу».....	117
Наталя ЛОСКУТОВА. Полісемія в кінематографічній терміносистемі французької мови.....	123

ПЕДАГОГІКА

Тамара ГУМЕННИКОВА. Case study як складова частина індивідуалізованого освітнього контенту професійної підготовки майбутніх судоводів.....	131
Vasyl HUMENIUK. Methodological principles of formation of ready for future masters of medicine for pedagogical activities.....	138
Serhiy DANYLYUK, Vadym TKACHENKO. Realization of professional-and-managerial orientation of managers of socio-cultural activities in the process of their professional activities.....	144

Таміла ДЖАМАН. Реалізація середовищного й інклюзивного підходів до навчання в контексті інклюзивної освіти як умова євроінтеграції.....	150
Наталя ДМІТРЕНКО. Суб'єкт-суб'єктна педагогічна взаємодія у процесі автономного навчання професійно орієнтованого англomовного спілкування.....	156
Вікторія ЗАЙЦЕВА, Наталя ЯРЕМЧУК. Дискусія як засіб комунікативної взаємодії учнів на уроках української мови.....	163
Мар'яна ЗАХАРЧУК, Марія ЮРКІВ, Ольга ЛЕВИЦЬКА-РЕВУЦЬКА, Марко ЗАХАРЧУК. Засоби підвищення мотивації слухачів на заняттях іноземної мови в системі післядипломної освіти (освіти дорослих): пісенний матеріал.....	171
Ганна ІВАНЮК, Яна МАТЮШИНЕЦЬ. Актуальність педагогічних практик Тимофія Лубенця про розвивальне середовище для дітей у контексті розбудови Нової української школи.....	179
Ганна ІВАНЮК, Оксана ХОМИЧ. Етапи підготовки вчителя початкової школи в Канаді (друга половина ХХ – початок ХХІ століття).....	186
Олена КАЗАЧІНЕР, Ірина ГОРДІЄНКО, Юлія АЛІМОВА. Міжнародна класифікація функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я для дітей і підлітків: співпраця батьків і вчителів-реабілітологів.....	193
Ольга КАНБОЛОЦЬКА. Сучасний стан неперервної професійної підготовки вчителя іноземної мови в умовах інформаційного суспільства.....	200
Інна КИРИЧОК, Інна ЯРЕМЕНКО, Ірина ТОНКОНОГ. Педагогічні умови формування культури діалогічної взаємодії у молодших школярів у роботі над казкою.....	206
Kaleriia KOVALOVA, Elvira HERASYMENKO. Methods of motivation forming during foreign language classes.....	212
Марія КОЗОЛУП, Руслана КОМАР. Навчання академічного письма у вищій школі: теоретико-методологічні засади.....	220
Yuliia KOROSHYNSKA. Formation of the activity-operational component of the professional identity of future specialists in physical therapy, ergotherapy.....	226
Ганна КОРЧАГІНА. До проблеми формування інтелектуальних умінь учителів музичного мистецтва у процесі музично-виконавської діяльності.....	231
Діана КОХАН. Педагогічне стимулювання позитивно-активної мотивації як умова формування шляхетного ставлення до жінки в підлітків.....	236
Олена КРАВЕЦЬ. Розвиток м'яких навичок засобами іноземної мови за професійним спрямуванням у здобувачів вищої освіти немовних вузів.....	241
Тетяна КРАВЦОВА. Ресурсний підхід до організації тьюторського супроводу майбутніх магістрів освіти.....	246
Неля КРАВЧУК, Оксана АВРАМЕНКО. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до роботи із сім'єю як педагогічна проблема.....	253
Ксенія КУГАЙ. Організаційно-педагогічні передумови становлення і розвитку Львівського університету.....	259
Дмитро КУЗЬМЕНКО. Валеологічна саморегуляція майбутніх юристів.....	264

УДК 37.091.4 Лубенець

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/29.209458>

Ганна ІВАНЮК,

orcid.org/0000-0001-7758-5121

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки та психології
Київського університету імені Бориса Грінченка
(Київ, Україна) h.ivaniuk@kubg.edu.ua*

Яна МАТЮШИНЕЦЬ,

orcid.org/0000-0001-7536-4384

*аспірантка,
викладач кафедри педагогіки та психології
Київського університету імені Бориса Грінченка
(Київ, Україна) y.matiushynets@kubg.edu.ua*

АКТУАЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАКТИК ТИМОФІЯ ЛУБЕНЦЯ ПРО РОЗВИВАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ ДІТЕЙ У КОНТЕКСТІ РОЗБУДОВИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті висвітлено актуальність педагогічної спадщини Тимофія Григоровича Лубенця (1855–1936 роки) у контексті реалізації продуктивних ідей у сучасному освітньому просторі України. Означено суголосність поглядів Тимофія Григоровича з концептуальними ідеями Нової української школи. Проаналізовано прогресивні педагогічні ідеї педагога, що висвітлені в багатьох працях, зокрема у власноруч укладеному Щоденнику дослідної трудової школи в Пуці-Водиці. Обґрунтовано досвід діяльності дослідної трудової школи, визначено основні напрями її діяльності, що реалізувались у єдності з навколишнім середовищем, живою природою, опорою на реальне життя, з використанням навчального матеріалу, що відповідав нахилам і потребам вихованців. Розкрито сутність трудового підходу в дослідній трудовій школі в Пуці-Водиці, з'ясовано місце ручної праці в навчанні, вихованні та розвиткові дітей дошкільного і молодшого шкільного віку, її вплив на формування почуттів і творчих здібностей дітей.

Проаналізовано погляди Тимофія Лубенця щодо необхідності реалізації наступності дитячого садка і школи в підготовці дитини до школи, упровадження інтегрованих занять і уроків у навчальний процес дитячого садка і школи, значення наочного методу навчання для розвитку уяви в дітей, морального виховання та формування патріотичних почуттів у вихованців. Узагальнено підходи щодо підбору іграшок для дітей дошкільного віку та їхньої ролі у створенні середовища для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. З'ясовано значення екскурсій та спостережень у природі в навчанні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Висвітлено авторську періодизацію розвитку пізнавального інтересу в ігровій діяльності дітей, значення ролі педагогічного супроводу в їхній ігровій діяльності. Проаналізовано роботи Тимофія Григоровича Лубенця для вихованців та педагогів щодо актуальних проблем навчання, виховання і розвитку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Доведено суголосність ідей про розвивальне середовище для дітей у руслі поступу Нової української школи.

Ключові слова: *Тимофій Лубенець, розвивальне середовище, дитяча іграшка, дитячий садок, ручна праця, трудова школа, дослідна трудова школа, Нова українська школа.*

Hanna IVANIUK,

orcid.org/0000-0001-7758-5121

*Doctor of Science in Pedagogy, Professor,
Head of the Department of Pedagogy and Psychology
of Borys Grinchenko Kyiv University
(Kyiv, Ukraine) h.ivaniuk@kubg.edu.ua*

Yana MATIUSHYNETS,

orcid.org/0000-0001-7536-4384

*Graduate Student, Lecturer at the Department of Pedagogy and Psychology
of Borys Grinchenko Kyiv University
(Kyiv, Ukraine) y.matiushynets@kubg.edu.ua*

THE RELEVANCE OF TIMOTHY LUBENETS PEDAGOGICAL EXPERIENCE ABOUT THE DEVELOPMENT ENVIRONMENT FOR THE FORMATION OF A NEW UKRAINIAN SCHOOL

The article highlights the relevance of the pedagogical heritage of Timofei Grigoryevich Lubenets (1855–1936) in the context of their implementation in the modern educational space of preschool education institutions and primary schools. The consonance of the views of Timofey Grigoryevich with the competencies of students of the New Ukrainian

School and their influence on the development of the personality of the child is noted. The progressive pedagogical ideas of the teacher are analyzed, reflected in many works, in particular, they are highlighted in the diary of the Research Labor School in Pushcha-Voditsa. The experience of the Research Labor School's activity is substantiated and the main directions of this school's activities, realized in unity with surrounding subjects, based on real life, are determined by living nature, and the training material should correspond to the inclinations and needs of the pupils. The significance of the labor approach in the Experimental Labor School in Pushcha-Voditsa is revealed and the place of manual labor in the education and upbringing of children of preschool and primary school age is clarified, it develops a sense and creative abilities, meets their interests.

The views of Timofei Lubenets about the need to implement the continuity of kindergarten and school in preparing a child for school, the introduction of integrated classes and lessons in the educational process of kindergarten and school, the value of the visual teaching method for the development of imagination in children, moral education and the formation of patriotic feelings among pupils are analyzed.

The approaches to the selection of toys for preschool children and their role in creating an environment for preschool and primary school children are summarized. The significance of excursions and observations in nature in the education of children of preschool and primary school age is clarified. The periodization of the development of cognitive interest in the play activities of children and the importance of the role of an adult in play activities are analyzed. The work of Timofei Lubenets for pupils and teachers on topical issues of training, education and development of children of preschool and primary school age is analyzed. Considerable attention is paid to the importance of the native language in the classroom for the awareness of the national identity of the pupils.

Key words: Timothy Lubenets, developing environment, children's toy, Kindergarten, manual labor, labor school, research labor school, New Ukrainian school.

Постановка проблеми. Шляхи реформування національної системи освіти в Україні завжди були предметом пошуків науковців, адже кожна нова ідея, що працює на вдосконалення освіти, має свою історичну основу і спирається на досвід педагогів минулого. У руслі концепції Нової української школи вагомими є ідеї про значущість освітнього середовища (освітній простір) для розвитку фізичного, інтелектуального, психічного потенціалу кожної дитини. Вона конкретизується у провідній меті нової школи – розвитку патріотичної, рішучої та інноваційної особистості на засадах людяності (Концепція НУШ, 2016: 5–6.). У структурі неперервної освіти України початкова школа, за збереження наступності з дошкільним дитинством, забезпечує становлення і розвиток особистості та її підготовку до життя.

Нинішні трансформації в освітній галузі актуалізують ґрунтовне студіювання й осмислення українського історико-педагогічного досвіду. Особливий інтерес у цьому контексті становить педагогічний доробок Тимофія Лубенця (1855–1936 рр.) щодо особливостей організації середовища для навчання, виховання і розвитку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку у трудовій школі (1919–1924 рр.).

Аналіз досліджень. Студіювання означеної проблематики дало змогу з'ясувати, що окремі аспекти педагогічної діяльності та творчого доробку Тимофія Григоровича Лубенця є предметом досліджень сучасних українських науковців. Так, Є. Антипіним висвітлено ідеї дитиноцентризму в педагогічних поглядах Т. Лубенця (Антипін, 2015); О. Венгловською проаналізовано педагогічне просвітництво в діяльності Т. Лубенця (Венгловська, 2015); Т. Куліш у статті

презентовано результати власної історико-педагогічної розвідки щодо діяльності подружжя Лубенців у Київській дослідній трудовій школі (Куліш, 2008). Регіональні аспекти педагогічної діяльності Т. Лубенця, а саме внесок педагога в розвиток початкової освіти на Чернігівщині, розкрила І. Лисенко (Лисенко, 2008). Тогочасна інноваційна науково-педагогічна думка Т. Лубенця в контексті сучасної шкільної освіти є предметом наукового пошуку Н. Сафонові (Сафронова, 2006).

За результатами джерелознавчого аналізу з'ясовано, що попри значну чисельність наукових доробків, недостатньо вивчено внесок Т. Лубенця в розроблення розвивальних середовищ для дітей, що становить інтерес як на науковому, так і на практичному рівнях в умовах розбудови Нової української школи. Продуктивні здобутки педагога можуть бути адаптовані в сучасний освітній простір України.

Мета статті – за результатами історико-генетичного аналізу з'ясувати та висвітлити продуктивний педагогічний досвід Тимофія Лубенця щодо створення та функціонування розвивальних середовищ для дітей дошкільного і молодшого шкільного віку, що може бути корисним нині для поступу освіти.

Виклад основного матеріалу. Суспільно-політичні й економічні зміни, що відбувались на теренах України на початку 20-х рр. ХХ ст., зумовлювали як часткові, так і системні зрушення в галузі освіти. У контексті цих змін учителі опинилися в ситуації прийняття нової педагогіки, адже часто змінювались цілі та завдання навчання і виховання учнів, насамперед початкових шкіл, що мали забезпечити елементарну грамотність дітей і вберегти їх від негативного впливу того-

часного соціального середовища. Досить складною була ситуація з дошкільним вихованням дітей з огляду на брак дитячих садків. Тому на часі було залучення дітей до навчання в початковій школі, що мала надолужити недоотримане дітьми в дошкільному дитинстві в царині виховання та соціалізації й забезпечити умови для їх навчання грамоти, лічби, основ природи. З огляду на це зауважимо, що різноманітні методичні посібники й підручники з керівництва для вчителів початкових шкіл були популярні серед учительського загалу. У когорті тогочасних учителів, які творили нову школу радянського зразка в українських реаліях, чільне місце належить Тимофію Лубенцю. Великий обсяг робіт педагог присвятив розкриттю актуальних проблем навчання і виховання дітей та молоді, зокрема проведенню занять для дітей рідною мовою. Нині, як сто років тому, життєво важливими є питання щодо навчання дітей рідною мовою, оскільки воно сприяє усвідомленню своєї культурної ідентичності. Окрім проблем дитячої грамотності, частина його праць були присвячені поширенню освіти серед дорослих.

У роки вчительської діяльності Т. Лубенець опублікував низку методичних посібників (напр.: «О наказаниях в детском возрасте» (1909 р.), «О наглядном преподавании» (1911 р.), «Об игрушках» (1909 р.), «Методика арифметики» (1891 р.)) і підручників для учнів початкових шкіл із читання, письма й арифметики (напр.: «Общепольный задачник» (1876 р.), «Родная Нива. Задачи для самостоятельных письменных упражнений» (1890 р.), «Письменные самостоятельные работы в начальной школе» (1901 р.)). Також заслуговує на увагу його ґрунтовна праця «Педагогічні бесіди» (1913 р.). У ній міститься тридцять дві бесіди, адресовані вчителям, про актуальні проблеми початкової освіти того часу. Так, наскрізними ідеями, що висвітлені в цій книзі, є різні підходи до навчання, виховання та розвитку дітей дошкільного і молодшого шкільного віку, створення для них розвивальних середовищ. Аналіз матеріалів, висвітлених у зазначеній вище праці, зокрема змісту вступної бесіди до народних учителів, свідчить про позицію автора щодо визнання за педагогами їхньої провідної ролі у становленні особистості учня, спроможності сприяти підвищенню культури українського суспільства та визначати його розвиток (Лубенець, 1913: 13–20). У цьому міркуванні Т. Лубенця закладені прогностичні ідеї щодо випереджувального характеру освіти та її впливу на поступ суспільства загалом.

Тяглість педагогічних ідей Т. Лубенця пояснюється його багатогранним досвідом педагогіч-

ної праці в імперську добу та роки національно-визвольних змагань, зокрема в Українській Народній Республіці. Зауважимо, що у змісті діяльності народної школи значне місце відводилось морально-релігійному та патріотичному вихованню дітей. Реалізація вищезазначених напрямів у розвивальному середовищі народних шкіл мала досить регламентований характер, а вчитель мав створювати для вихованців розвивальне середовище, що позитивно впливало на їхній моральний розвиток і формування патріотичних почуттів (Лубенець, 1913: 13–14). Варто зазначити, що Тимофій Лубенець наприкінці імперської доби досить активно підтримував ідею своєї дружини Наталі щодо необхідності створення дитячих садків для підготовки дітей до навчання у школі. У своїх роботах він проводив паралель між вихованцями, які відвідували дитячий садок, і тими, хто відразу вступив до школи, та характеризував відмінності між цими групами дітей, а саме: діти, які не відвідували дитячий садок, не мали уявлення про елементарні поняття та дуже важко осмислювали інформацію. Тому, на думку Т. Лубенця, важлива підготовча робота з тими дітьми, які не відвідували дошкільні установи (Особиста справа Т. Лубенця, 1919: 32).

З огляду на це, особливе місце в навчанні, вихованні і розвитку дітей дошкільного віку відводиться іграшкам. Зокрема, у четвертій бесіді Т. Лубенець широко розкриває питання ролі іграшок для розвитку дитини. Педагог аргументує, що в розвивальному середовищі для дітей значну роль відіграє іграшка, завдяки якій дитина навчається сприймати навколишній світ і реалізувати особистий вроджений потенціал.

Варто зауважити, що у своїй роботі педагог спирається на спостереження представників тогочасної експериментальної педагогіки. У руслі завдань розбудови Нової української школи становить інтерес педагогічна позиція Т. Лубенця щодо періодизації розвитку пізнавального інтересу в дітей дошкільного і молодшого шкільного віку – період немовляти, раннього дитинства, дошкільного і молодшого шкільного віку. Перший етап характеризується суто інтересом до відчуття – від народження до 2-х років, на цьому етапі дитина сприймає всі предмети через органи чуття: дотик, зір, слух, смак тощо. На другому етапі, від 2-х до 7 років, дитина проявляє суб'єктивний інтерес, що передбачає розвиток уяви, використовуючи в іграх предмети-замінники. Третій етап (7–8 років) відрізняється від попередніх об'єктивним інтересом, яскравим прикладом якого є усвідомлення дитиною реального призначення того чи іншого

предмета, який є в її оточенні. Також на цьому етапі переважає активний розвиток потреби у спілкуванні, діти шукають друзів, які можуть розділяти їхні ігрові інтереси. На четвертому етапі (від 9 до 10 років) переважає стійкий інтерес дитини до розширення знань про навколишнє середовище й особливості функціонування систем рослинного і тваринного світу. П'ятий етап (від 10 років до підліткового віку), на думку Т. Лубенця, характеризується в дітей зростанням логічного інтересу, що визначається перехідним щаблем від дитячого до дорослого життя. На цьому етапі дитині стає цікавою духовна першооснова предметів і явищ. Цей період також характеризується активним розвитком естетичних почуттів, любові до навчання, релігійних і патріотичних почуттів тощо (Лубенець, 1913: 65–67).

У руслі проблематики розбудови розвивальних середовищ для дітей у Новій українській школі значущими є педагогічні міркування щодо ролі гри в навчанні та вихованні дітей, оскільки ігрова діяльність важлива в житті дитини. На думку Тимофія Григоровича, гра в житті дитини виступає засобом для її всебічного розвитку, тому є доцільним його твердження про те, що «дитина, граючи, живе і, живучи, грає» (Лубенець, 1913: 70).

Тимофій Лубенець висвітлював окремі аспекти впливу соціального середовища на розвиток дитини. Так, на переконання педагога, це середовище було своєрідним дитячим клубом, де діти перебували з ранку до вечора. Для ігор діти використовували різні предмети-замінники (палиці, камінці, шматочки скла, мотузки тощо), м'ячі, іграшкові вітряки й млини, глиняні коники (Лубенець, 1913: 71). Окрім ігор, у природному довкіллі діти самостійно спостерігали за рослинами, домашніми і дикими тваринами, комахами, птахами, природними явищами. Але часто такий вид діяльності дітей перетворювався на жорстоку поведінку. Зокрема на це вказують вирвані рослини, зламані гілки дерев і кущів, розбиті пташині гнізда й знущання над тваринами. Тому Тимофій Григорович звертав увагу на те, що для будь-якої дитячої діяльності необхідне розумне педагогічне керівництво дорослого (Лубенець, 1913: 72).

Окрім того, педагог дещо неоднозначно висловлював міркування щодо класичних іграшок для дітей. Він обґрунтовував, що брязкальця насправді не несуть у собі нічого корисного: «Замість тихої мелодії, ми даємо дитині різкі, огидні, дикі звуки, а замість художнього поєднання кольорів – яскраві, грубі фарби» (Лубенець, 1913: 73).

Також у педагога було особливе ставлення до ляльок. Він говорив, що лялька уособлює лише

естетично привабливий вигляд, який орієнтує дитину лише на її заклопотаність зовнішністю (Лубенець, 1913: 74).

Варто зауважити, що в означених хронологічних межах у педагогіці послуговувались поділом іграшок на саморобні (кустарні) та фабричні. Також заслуговує на увагу класифікація іграшок за порами року (зимові і літні). Зимові іграшки розраховані на ігри у приміщенні, а літні – на подвір'ї. Також іграшки поділялися за гендерною приналежністю – для хлопців (рушниця, іграшковий кінь, фігурки військових) та дівчат (ляльки, імітація предметів домашнього вжитку). З огляду на зазначені вище класифікації, Т. Лубенець виокремлює іграшки, що мають бути в розвивальному середовищі початкової школи, а саме: наслідувальні, побутові, для фізичного розвитку і навчальні.

Отже, за результатами вивчення класифікації дитячих іграшок, розробленої Т. Лубенцем, можемо зробити висновок, що розвивальне середовище для дітей має створюватися з урахуванням гендерної приналежності дітей та їхніх інтересів. Провідна ідея полягає у визнанні іграшки як засобу реалізації виховної та навчальної мети, а також доступності, безпечності, відповідності віку дитини. Актуальність означеної ідеї є безперечною в контексті організації освітнього процесу в Новій українській школі.

Зважаючи на роль дитячого садка у формуванні фізичної, психічної, діяльнісної готовності дитини до навчання у школі, варто переосмислити сутність наступності дитячих садків і шкіл на прикладі особливостей функціонування трудових шкіл України (1919–1924 рр.).

На початку 30-х рр. ХХ ст. в тогочасній Україні, що входила до складу радянської держави, була спроба розбудови власної системи шкільної освіти. З огляду на перші спроби українізації, у програму шкіл уведено низку обов'язкових предметів, як-от: географія, історія рідного краю, батьківщинознавство, українська мова та література. Також проводилася активна робота щодо культурного збагачення учнів у процесі вивчення спадщини українського народу. Із цією метою проводили екскурсії визначними українськими пам'ятками, відкривали бібліотеки з українською літературою тощо.

Вивчення особливостей діяльності дослідної трудової школи в Пущі-Водиці дає змогу систематизувати теоретико-практичний доробок Т. Лубенця під час перебування його на посаді директора цього закладу освіти (1919–1924 рр.).

У руслі проєктного підходу, що домінував в ці роки в українському шкільництві, Т. Лубе-

нець долучився до створення дослідних шкіл для дітей молодшого шкільного віку. Педагог був розробником проєкту дослідних шкіл в Україні, він обґрунтував мету діяльності таких шкіл, охарактеризував завдання та принципи роботи. Чітка аргументація допомогла Т. Лубенцю реалізувати власні ідеї і напрацювання у практичній площині. Так, дослідна школа в Пущі-Водиці почала функціонувати на місці тогочасної київської міської початкової школи № 4, а директором цієї школи (1919–1924 рр.) було призначено Тимофія Лубенця (Особиста справа Т. Г. Лубенця, 1919: 16).

Метою діяльності дослідної трудової школи в Пущі-Водиці визначено формування творчої особистості через індивідуальний і особистісно орієнтований підхід до дітей, орієнтація на творчі задатки і здібності кожного вихованця для забезпечення їхнього всебічного розвитку. Зокрема, з огляду на провідну роль у тогочасних школах трудового підґрунтя й навчання через працю, у дослідній трудовій школі ці ідеї мали своє продовження. Основне завдання дослідної трудової школи, на думку педагога, полягало в перевірці існуючих у ті роки засобів навчання і виховання та розробленні нових педагогічних і психологічних методів роботи з вихованцями для функціонування «початкової школи, яка б відповідала життю, настрою душі і природі учнів» (Особиста справа Т. Г. Лубенця, 1919: 16). Означена думка слухна і натепер.

Також заслуговують на увагу ідеї Тимофія Григоровича про єдність шкільного навчання із життям і працею. Тому кожен виховний вплив має ґрунтуватися не лише на природі дитини, а й «на сучасному житті дитини та її оточенні» (Особиста справа Т. Г. Лубенця, 1919: 33). У цих поглядах Т. Лубенця безпосередньо простежуємо врахування ролі розвивального середовища для зростання дитини в молодшому шкільному віці, а школа розглядається в безпосередньому зв'язку із життям. Сучасними є судження педагога про те, що школа має на меті створити всі умови для виховання, навчання і розвитку гідних громадян держави (Особиста справа Т. Г. Лубенця, 1919: 33).

Вражає суголосність ідеї Т. Лубенця щодо створення дослідних трудових шкіл сучасним західноєвропейським і українським практикам. Такі школи необхідно створювати на околицях міст і сіл, де діти матимуть змогу увійти у природне середовище. Зокрема, на його думку, природа має бути тісно пов'язана з усіма сферами життя дітей, їхнім навчанням, вихованням і розвитком.

Організаційні умови визначали таке: у школі могли навчатися діти від семирічного віку.

Навчання в сумісних класах без гендерного розподілу. А наповненість становила до 25 осіб. Та, як наголошував педагог, чим менша кількість вихованців на одного вчителя, тим вищий виховний потенціал буде реалізовано. Вивчення особистих спогадів Т. Лубенця, що зберігаються у фондах, дає підстави вважати, що в 1919 р. у структурі дослідної трудової школи в Пущі-Водиці функціонувало два відділи: український і російський. Причиною відкриття двох відділів було бажання батьків, щоб їхні діти навчалися українською або російською мовою. В обох відділах навчалися 68 вихованців (в українському відділі навчалися діти з найближчих сіл, а в російському – діти з околиці Києва) (Особиста справа Т. Г. Лубенця, 1919: 37).

Приміщення дослідної трудової школи в Пущі-Водиці складалося із двох класних кімнат, бібліотеки і майстерні. Окрім того, варто згадати про прибудинкову територію, на якій розміщувалась будівля школи. Вона мала вихід у сад і город для реалізації природної потреби вихованців щодо єдності із природним середовищем.

Уроки в дослідній трудовій школі проводилися у формі так званих «лекцій», що було поширеним явищем у тогочасних педагогічних практиках. Кожна «лекція» тривала 45 хвилин, хоча деякі лекції могли тривати більше двох годин. Такі довготривалі лекції завжди відбувалися за ініціативи самих дітей, відповідно до їхніх інтересів. Наприклад, лекції про явища природи викликають неабиякий інтерес у дітей, які намагалися більше дізнатися про рослинний і тваринний світ. Зокрема, як наголошував Тимофій Лубенець, учитель для дитини насамперед повинен бути другом і наставником, а вже потім учителем і дорослим, адже, на переконання педагога, дитина має бути в центрі освітнього впливу. Тому Т. Лубенець намагався створити в дослідній трудовій школі таке розвивальне середовище, яке сприятиме успішному розвитку особистості кожного вихованця й реалізації їхнього творчого потенціалу (Особиста справа Т. Г. Лубенця, 1919: 16). У навчальному плані діяльності цієї школи було передбачено викладання художньо-трудового циклу предметів – співи, малювання, ліплення (із глини), ручна праця (вироби з паперу, картону, дерева, льону, бавовни, скла, металу тощо) (Лубенець, 1919: 25). Окрім того, на кожному уроці простежувалося впровадження трудового методу, з огляду на пріоритетність в ті роки «навчання у праці» (Лубенець, 1919: 25). Також у дослідній трудовій школі проводилися різні екскурсії, спостереження, дослідні збір природних матеріалів для використання на уроках із ручної праці з метою формування

в дітей знань про навколишнє середовище та їхніх дослідницьких умінь.

Метою діяльності педагогів, що працювали в дослідній школі того часу, було впровадження нових, раніше не відомих засобів і методів навчання, виховання і розвитку учнів на уроках. Особливо цікавим є досвід Тимофія Григоровича щодо навчання учнів грамоті, де він описує різні підходи до вивчення дітьми літер, а згодом і читання вголос. За його переконаннями, щоб діти вдало засвоїли читання, спершу їм необхідно вивчити всі літери абетки, їх зображення та звук, а потім давати коротенькі тексти для читання, поступово збільшувати кількість символів у тексті. Також педагог акцентує увагу на підборі близьких для дитини текстів для читання. Тобто в текстах для читання мають бути знайомі слова, притаманні дитячому мовленню (Лубенец, 1919: 42–43). Окрім того, педагог звертав увагу на читання дітям казок із повторюванням слів. На його переконання, читання казок у ролях підтримує в дітей стійкий інтерес і бажання наслідування дорослого (Лубенец, 1919: 38). Але наслідування вчителя має бути дозованим, не зводиться лише до механічного відтворення прочитаного, зважаючи на психологічні особливості дитини.

Висновки. За результатами студіювання ідей Тимофія Лубенця щодо розвивальних середовищ та їхнього впливу на розвиток вихованців можна зробити висновок, що середовище відіграє вагомий роль у навчанні і вихованні дітей дошкільного й молодшого шкільного віку. Так, ідеї Тимофія Григоровича Лубенця щодо створення розвивального середовища дослідної трудової школи на засадах діяльнісного підходу, розширення його екскурсіями, спо-

стереженнями, дослідями, цільовими прогулянками зі збором природних матеріалів нині є актуальними, сприятимуть всебічному розвитку дитини, формуванню стійкого інтересу до навчання та любові до природи. Тому розвивальне середовище школи має реалізуватися в єдності із предметами, які оточують дитину, живою природою, реальним життям, а навчальний матеріал має прямо відповідати інтересам і здібностям вихованців.

Педагогічні ідеї Тимофія Григоровича суголосні з положеннями концепції Нової української школи щодо створення сучасного освітнього середовища і відкритого навчального простору для реалізації творчих нахилів дитини, єдності її із природним середовищем. Так, доробок Т. Лубенця щодо створення розвивального середовища для дітей дошкільного віку з урахуванням інтересів, віку, статі дітей, особливостей підбору іграшок для розвивального середовища є актуальним для сучасної педагогічної теорії і практики. Не втрачають своєї цінності погляди педагога щодо впливу соціального середовища на виховання дитини дошкільного та молодшого шкільного віку та значення педагогічного керівництва дорослого.

Отже, продуктивні ідеї Тимофія Лубенця можуть бути предметом подальших наукових пошуків, а висвітлені положення не вичерпують усіх аспектів означеної проблеми щодо створення розвивальних середовищ для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Можуть бути цікавими і корисними для практики наукові розвідки із проблем підготовки педагогів до моделювання освітніх середовищ у закладах загальної середньої освіти різних структур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антипін Є. Ідеї дитиноцентризму в педагогічних поглядах Тимофія Лубенця. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 2. С. 79–85.
2. Венгловська О. Педагогічне просвітництво Тимофія Лубенця (кінець XIX – перша третина XX ст.). *Освітлогічний дискурс* : електронне наукове фахове видання. 2015. № 2. С. 12–22.
3. Концепція Нової української школи (2016). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/pova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 10.05.2020).
4. Куліш, Т. Організаційно-педагогічна діяльність подружжя Лубенців у Київській дослідній трудовій школі № 4. *Педагогіка і психологія*. 2008. № № 3–4. С. 180–188.
5. Лисенко І. Внесок Т. Г. Лубенця у розвиток початкової освіти на Чернігівщині кінця XIX – початку XX ст. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету*. 2008. Вип. 56. С. 84–88.
6. Лубенец Т. Дневник опытной школы в Пуше-Водице, нач. 1-го ноября 1919 года. Киев : Тип. Т-ва Кушнарев и К., 1919. С. 25–44.
7. Лубенец Т. Об игрушках : доклад, прочитанный в Киевском обществе народных детских садов. Киев : Изд. Киевского общества народных детских садов ; Лито-тип. Товарищества И. Н. Кушнерев и К., 1909. 16 с.
8. Лубенец Т. Общепольный задачник : пособие при повторении целых чисел, заключающее в себе задачи из различных отраслей знания. Чернигов : Изд. П. Н. Солонины, 1876. 46 с.
9. Лубенец Т. Родная Нива. Задачи для самостоятельных письменных упражнений : пособие при изучении русского языка в начальных училищах. Ч. 1. 3-е изд., измен. Киев : Изд. книгопродавца-издателя Ф. А. Иогансона ; Тип. И. И. Чоколова, 1890. 66 с.

10. Лубенец Т. Письменные самостоятельные работы в начальной школе : пособие при преподавании грамматики. Год второй. Книжка для учащихся. Санкт-Петербург : Изд. книжного магазина П. В. Луковникова ; Тип. Т-ва «Общественная Польза», 1901. 29 с.
11. Лубенец Т. О наглядном преподавании. Киев : Тип. Т-ва И. Н. Кушнерев и К., 1911. 26 с.
12. Лубенец Т. Методика арифметики : руководство к «Сборнику арифметических задач» Т. Лубенца. 2-е изд., измен. Санкт-Петербург : изд. Ф. Павленкова ; Тип. Т-ва «Общественная Польза», 1891. 66 с.
13. Лубенец Т. О наказаниях в детском возрасте. Киев : Изд. Киевского общества народных детских садов ; Тип. Т-ва И. Н. Кушнерев и К., 1909. 20 с.
14. Лубенец Т. Педагогические беседы. 2-е изд., доп. и перераб. Санкт-Петербург : Изд. книжного магазина П. В. Луковникова ; Книгопечатня Шмидт, 1913. 578 с.
15. Справа 81. 2801-ДІ-108. Особиста справа Т. Г. Лубенця (рукопис) // Педагогічний музей України. С. 16–38.
16. Сафонова Н. Інноваційна науково-педагогічна думка Т. Г. Лубенця. *Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету* : збірник наукових праць. Одеса, 2006. С. 82–88.

REFERENCES

1. Antypin Ye. Idei dytynotsentryzmu v pedahohichnykh pohliadakh Tymofii Lubentsia [Ideas of child-centeredness in the pedagogical views of Tymofiy Lubenets]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*, (2), 2015, pp. 79–85 [in Ukrainian].
2. Venhlovska O. Pedahohichne prosvitnytstvo Tymofii Lubentsia (kinets XIX – persha tretyna XX stolittia) [Pedagogical education of Tymofiy Lubents (end of the XIX – first third of the XX century)]. *Osvitlohichnyi dyskurs : elektronne naukove fakhove vydannia*, (2), 2015, pp. 12–22 [in Ukrainian].
3. Kontsepsiia Novoi ukrainskoi shkoly (2016) [Concept of the New Ukrainian School (2016)] [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> – Nazva z ekranu (10.05.2020) [in Ukrainian].
4. Kulish T. Orhanizatsiino-pedahohichna diialnist podruzzhzia Lubentsiv u Kyivskii doslidnii trudovii shkoli № 4 [Organizational and pedagogical activities of the Lubentsy couple in the Kyiv Research Labor School № 4]. *Pedahohika i psykholohiia*, (3–4), 2008, pp. 180–188 [in Ukrainian].
5. Lysenko I. Vnesok T. H. Lubentsia u rozvytok pochatkovoï osvity na Chernihivshchyni kintsia XIX – pochatku XX stolittia [The contribution of TG Lubents in the development of primary education in Chernihiv region in the late XIX – early XX centuries]. *Visnyk Chernihivskoho derzh. ped. un-tu. Chernihiv, Vyp. 56*, 2008, pp. 84–88 [in Ukrainian].
6. Lubenets T. Dnevnik opytnoy shkoly v Pushche-Voditse [Diary of an experimental school in Pushcha-Voditsa]. *Nach. 1-go noyabrya 1919 goda. K. : Tip. T-va Kushnarev i K*, 1919, pp. 25–44 [in Russian].
7. Lubenets T. Ob igrushkakh: doklad, pročitanny v Kievskom obshchestve narodnykh detskikh sadov [On toys: a report read at the Kiev Society of Folk Kindergartens. Kiev : Publ.]. Kiev : Izd. Kievskogo obshchestva narodnykh detskikh sadov, (Lito-tip. Tovarishchestva I. N. Kushnerev i K), 1909, 16 p. [in Russian].
8. Lubenets T. Obshchepoleznyy zadachnik : Posobie pri povtoreнии tselykh chisel zaklyuchayushchee v sebe zadachi iz razlichnykh otrasley znaniya [General Useful Tutorial : A guide for repeating integers embodying tasks from various branches of knowledge.]. Chernigov : Izd. P. N. Soloniny, 1876, 46 p. [in Russian].
9. Lubenets T. Rodnaya Niva. Zadachi dlya samostoyatelnykh pismennykh uprazhneniy : Posobie pri izuchenii russkogo yazyka v nachalnykh uchilishchakh [Native Niva. Tasks for independent written exercises : A manual for the study of the Russian language in primary schools]. Ch. 1. Izd. 3-e, izmenennoe. Kiev : Izd. Knigoprodavtsa-izdatelya F. A. Iogansona, (Tip. I. I. Chokolova), 1890, 66 p. [in Russian].
10. Lubenets T. Pismennye samostoyatelnye raboty v nachalnoy shkole : Posobie pri prepodavanii grammatiki [Written independent work in elementary school : A manual for teaching grammar]. *God vtoroy. Knizhka dlya uchashchikhsya. Sankt-Peterburg : Izd. knizhnogo magazina P. V. Lukovnikova, (Tip. T-va “Obshchestvennaya Polza”)*, 1901, 29 p. [in Russian].
11. Lubenets T. O naglyadnom prepodavanii [About visual teaching]. Kiev : Tip. T-va I. N. Kushnerev i K, 1911, 26 p. [in Russian].
12. Lubenets T. Metodika arifmetiki: rukovodstvo k “Sborniku arifmeticheskikh zadach” T. Lubentsa [Methodology of arithmetic: a guide to the “Collection of arithmetic problems” T. Lubentsa]. Izd. 2-e, izmenennoe. Sankt-Peterburg : izd. F. Pavlenkova. (Tip. T-va “Obshchestvennaya Polza”) 1891, 66 p. [in Russian].
13. Lubenets T. O nakazaniyakh v detskom vzdaste [About punishments in children’s reward]. Kiev : Izd. Kievskogo obshchestva narodnykh detskikh sadov, (Tip. T-va I. N. Kushnerev i K), 1909, 20 p. [in Russian].
14. Lubenets T. Pedagogicheskie besedy [Pedagogical conversations] (2-e izd. dop. i pererab.) SPb. : Izd. knizhnogo magazina P. V. Lukovnikova (Knigopечатnya Shmidt), 1913, 578 p. [in Russian].
15. Pedahohichnyi muzei Ukrainy. Sprava 81. 2801-DI-108. Osobysta справа T. H. Lubentsia. [Pedahohichnyi muzei Ukrainy. Sprava 81. 2801-DI-108. Osobysta справа T. H. Lubentsia] (rukopys), pp.16–38 [in Ukrainian].
16. Safonova N. Innovatsiina nauково-pedahohichna dumka T. H. Lubentsia [Innovative scientific and pedagogical thought of T. G. Lubents]. *Naukovyi visnyk Pivdenoukrainskoho derzh. ped. un-tu : zb. nauk. prats.* Odessa, 2006, pp. 82–88. [in Ukrainian].